

بررسی تاثیر پداگوژی آموزش الکترونیک بر یادگیری زبان انگلیسی

مهسا پری کاری^{۱*}، مریم پری کاری^۲

۱- دانشجوی دکتری تخصصی، گروه علمی آموزش زبان های خارجه، واحد تربت حیدریه، دانشگاه آزاد اسلامی، تربت

حیدریه، ایران

mahsa.parikari@iaau.ac.ir

Orcid: <https://orcid.org/0009-0006-7708-5075>

۲- دانشجوی کارشناسی ارشد روانشناسی عمومی، گروه روانشناسی، موسسه آموزش عالی تابران، مشهد، ایران

Maryam.parikari7@gmail.com

Orcid: <https://orcid.org/0009-0001-0133-8308>

خلاصه

امروزه یادگیری زبان انگلیسی که زبان مشترک بین ملت هاست، مختص سنین یا گروه های خاصی نیست و ضرورت یادگیری این زبان بر همگان واضح است. از سوی دیگر ضرورت همگام سازی آموزش با پیشرفت سریع تکنولوژی به منظور دست یابی به یادگیری اسان تر و موثرتر، بررسی موضوع تاثیر آموزش الکترونیک در حوزه آموزش به طور عام و زبان انگلیسی به طور خاص برای محققین را به موضوعی جذاب تبدیل کرده است، لذا این مقاله با هدف بررسی تاثیر پداگوژی آموزش الکترونیک بر یادگیری زبان انگلیسی انجام شد. مقاله حاضر با روش مروری نظام مند و با رویکردی کیفی-تحلیلی با استفاده از کلید واژه های پداگوژی، آموزش الکترونیک، یادگیری زبان انگلیسی و از طریق بررسی منابع پایگاه های اطلاعاتی معتبر داخلی و خارجی Google Scholar, ScienceDirect, PubMed, Wiley Online Library و علوم جهان اسلام، نورمگ، مگیران، SID و سیویلیکا به دست آمده است. با توجه به حجم مطالب و هدف مطالعه، نتایج بازبایی شده تعداد ۸۶ محتوای مستند که شامل مقاله، کتاب و صفحات وب مرتبط با موضوع به زبان انگلیسی و فارسی بود، انتخاب و بررسی گردید و از این میان ۳۵ مقاله که ارتباط بیشتری با موضوع داشت، در نگارش این مقاله مورد استفاده قرار گرفت. یافته ها ی این مقاله نشان داد که پداگوژی آموزش الکترونیک با افزایش اثربخشی و ایجاد فضای یادگیری منعطف، تقویت یکپارنده ی مهارت های زبان انگلیسی را ممکن ساخته است؛ اگرچه موفقیت آن در گرو غلبه بر چالش های زیرساختی و تلفیق هوشمندانه با آموزش سنتی است. این نتایج راهنمای عملی برای مدرسان، مدیران و طراحان آموزشی فراهم می آورد. پژوهش های آینده می توانند با به کارگیری روش های ترکیبی و مطالعات طولانی مدت، به درک عمیق تر و کاربردی تری از این حوزه دست یابند. واژگان کلیدی: پداگوژی، آموزش الکترونیک، یادگیری زبان انگلیسی.

۱. مقدمه

آموزش و یادگیری زبان دیگر علاوه بر زبان مادری، از دیرباز مورد توجه بشر بوده است. اما امروزه به دلیل گسترش ارتباطات بین الملل و افزایش تعاملات جهانی، یادگیری زبان انگلیسی از یک میل، به یک ضرورت انکار ناپذیر تبدیل شده است (احمدی و اصیلان، ۱۳۹۰؛ جمالی پاقلعه، ۱۳۸۷)، لذا ارتقای کیفیت یادگیری زبان انگلیسی و رفع موانع آن در میان زبان آموزان به یکی از موضوعات جذاب و مورد توجه پژوهشگران تبدیل شده است (نخعی، ۱۴۰۱).

یادگیری فرآیندی پویا و سودمند است که در آن یادگیرنده از طریق تعامل فعال با اطلاعات، ارتباط دادن آن ها با دانش پیشین و هدایت جریان یادگیری، به صورت مؤثر در فرآیند آموزش مشارکت می‌کند. فرآیند یادگیری زبان انگلیسی به عنوان زبانی خارجی، فرآیندی پیچیده، پویا و چندبعدی توصیف می‌شود (کشتکار، ۱۴۰۰).

یادگیری زبان انگلیسی به دلیل تفاوت‌های ساختاری با زبان فارسی، همواره با چالش‌های ویژه‌ای برای فراگیران ایرانی همراه بوده است. یکی از چالش‌های یادگیری زبان انگلیسی این است که از یک سو، زبان‌آموز باید بتواند معانی واژگان جدید را درک کند و ارتباط بین آن ها را کشف نماید تا به مفهوم کلی درس دست یابد و از سوی دیگر، تفاوت‌های ساختاری چشمگیر بین نظام زبانی انگلیسی و فارسی، از جمله در ساختار جملات و روابط بین واژگان، بر پیچیدگی این فرآیند می‌افزاید (حسینی، رحیمی و زارع، ۱۳۹۸).

در این میان، دگرگونی‌های ناشی از فناوری اطلاعات که تأثیرات عمیقی بر جنبه‌های گوناگون اجتماعی و فرهنگی زندگی بشر گذاشته است، حوزه آموزش را نیز تحت تأثیر قرار داده است. از برجسته‌ترین این تغییرات می‌توان به ظهور و گسترش آموزش الکترونیکی اشاره کرد (آهنگر، تقی‌زاده لنگری و نورا، ۱۴۰۳). مطالعات نشان می‌دهند که استفاده هوشمندانه و هدفمند از ابزارهای الکترونیکی در آموزش، می‌تواند مشارکت فعال دانش آموزان را افزایش داده و موجب بهبود درک مفاهیم، افزایش انگیزه‌های درونی یادگیری، تقویت تفکر انتقادی و بهبود تعاملات اجتماعی شود (اسماعیلی، ۱۴۰۴؛ محمدی و همکاران ۱۴۰۳).

در گذشته آموزش به شیوه سنتی و به شکل حضوری در محیط کلاس ارائه می‌شد، اما تحولات پرشتاب فناوری به ویژه گسترش اینترنت، امکان برگزاری دوره‌های آموزشی در بستر مجازی را فراهم آورد. در آموزش سنتی، تفاوت در سرعت یادگیری فراگیران معمولاً نادیده گرفته می‌شد و محدودیت‌های دسترسی به اساتید مجرب و موانع جغرافیایی و زمانی، از چالش‌های این شیوه آموزش به شمار می‌رفت. از این رو، در سال‌های اخیر استقبال از آموزش الکترونیکی روندی صعودی داشته است (اسلامی فارسانی، آبابزاده و سیدابراهیمی، ۱۴۰۳).

امروزه رویکردهای مبتنی بر محتوای چاپی به سرعت در حال جایگزینی با روش‌های رایانه محور هستند (شیخی و غلامی، ۱۳۹۵). پژوهش‌ها نیز حاکی از آن است که امروزه سیستم‌های یادگیری الکترونیکی در بسیاری از مدارس جهان نفوذ کرده و تعداد زیادی از مؤسسات آموزشی، ارائه بخشی از دروس خود را به شیوه برخط آغاز کرده‌اند (ژانگ، نونامیکر، ۲۰۰۳).

یونسکو (۲۰۰۲)، هر گونه فعالیت آموزشی که بخش اصلی تدریس آن توسط افرادی انجام شود که از نظر زمانی و مکانی از فراگیر دور هستند را جزو آموزش های از راه دور تعریف می کند. به بیان دیگر، آموزش الکترونیکی به نظامی اطلاق می شود که در آن ارتباط بین آموزش دهنده و یادگیرنده بدون نیاز به حضور فیزیکی و از طریق ابزارهای دیجیتال و فناوری های رایانه ای برقرار می گردد. تحقیقات متعدد نشان می دهند که این شیوه با بهره گیری از قابلیت های فناوری اطلاعات، عرصه آموزش را متحول کرده و می تواند مکمل روش های سنتی آموزش باشد (زراعتی، زکیپور و آقابرایان، ۲۰۱۵).

آموزش الکترونیکی در قالب های متنوعی از جمله ویدئوهای کوتاه اینترنتی تا دوره های رسمی آکادمیک ظاهر می شود و منابع آن شامل وبسایت ها، شبکه های اجتماعی، نرم افزارها و انواع فایل های چندرسانه ای است. پیش از فراگیری جهانی اینترنت، آموزش الکترونیکی عمدتاً به محتوای ذخیره شده روی CD ها و شبکه های داخلی محدود بود که امروزه با عنوان آموزش «آفلاین» از آن یاد می شود تا از شیوه های «برخط» متمایز گردد (محمودی و همکاران، ۱۴۰۳). این شیوه آموزشی در دو قالب آفلاین و آنلاین ارائه می شود که از جمله مزایای آن می توان به دسترسی همیشگی، صرفه جویی زمانی و پوشش گسترده جغرافیایی اشاره کرد (اسلامی فارسانی و همکاران، ۱۴۰۳؛ بهادرانی و چنگیز، ۲۰۰۶).

اگرچه آموزش الکترونیکی سابقه چندانی ندارد، اما به خوبی در تمامی سطوح نظام آموزشی نفوذ کرده و جایگاه خود را در نزد متخصصان این حوزه تثبیت نموده است. گزارش های سازمان هایی مانند یونسکو حاکی از ایجاد تغییرات بنیادین در فرآیند یادگیری توسط فناوری اطلاعات است. امروزه با توجه به تنوع جوامع، علایق و نیازهای افراد، ضرورت استفاده از روش های یادگیری متنوع و منعطف بیش از پیش احساس می شود. پیشرفت های صنعت رایانه و سیستم های چندرسانه ای، راهکارهای نوینی را برای بهبود کیفیت یادگیری و دسترسی آسان تر به اطلاعات ارائه کرده اند (خسروی و همکاران، ۱۴۰۲).

ولش و همکاران (۲۰۰۳) آموزش الکترونیکی را به کارگیری فناوری های شبکه ای مانند اینترنت یا اینترنت برای انتقال محتوای آموزشی به افراد تعریف می کنند. به باور آن ها، استفاده از فناوری شبکه، جدیدترین روند در حال توسعه در صنعت آموزش است که از آن به عنوان «انقلاب آموزش الکترونیکی» یاد می شود. همچنین تاکر و جنتری (۲۰۰۹)، بر این باورند که نیاز فزاینده به آموزش در کنار محدودیت های بودجه ای دانشگاه ها و رکودهای اقتصادی، مدیران آموزش عالی را به سمت بهره گیری از دوره های آموزش از راه دور برای گسترش رشته ها و دوره های آموزشی سوق داده است، چراکه در این روش نیاز به کلاس درس فیزیکی و استاد تمام وقت کاهش می یابد.

با این حال تفضلی (۲۰۲۲) معتقد است علیرغم مزایای متعددی که به کارگیری فناوری در آموزش دارد، به دلایل زیر ممکن است بسیاری از معلمان از این شیوه استفاده نکنند:

۱. چالش های فناورانه معلمان (مانند کمبود زمان در کلاس، لزوم به روزرسانی مستمر دانش فناوری، دشواری نظارت بر یادگیری دانش آموزان و مشکل بودن تهیه مواد درسی دیجیتال).

۲. عدم تجربه کافی معلمان در استفاده از فناوری (نظیر نگرانی از جایگزینی با فناوری و افزایش حجم کار).

۳. موانع محیطی (از جمله کمبود امکانات رایانه ای و مشکلات فنی).

آموزش الکترونیکی با بهره‌گیری از فناوری‌های دیجیتال و با محور قرار دادن فراگیر به عنوان کنشگر فعال، این قابلیت را دارد که تمامی اشکال آموزش در قرن حاضر را متحول سازد (صادقی و همکاران، ۱۴۰۲). لذا در دنیای امروز که آموزش الکترونیکی به عنوان پارادایمی نوین در عرصه آموزش مطرح می‌شود، بررسی تأثیر این شیوه بر یادگیری زبان انگلیسی از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است.

با توجه به اهمیت یادگیری زبان انگلیسی و همچنین دشواری‌های ذاتی آن نسبت به سایر دروس از یک سو و ضرورت همگام شدن با تحولات فناورانه از سوی دیگر، بررسی روش‌های نوین و اثرگذار بر یادگیری این زبان بیش از پیش احساس می‌شود. با در نظر گرفتن این که آموزش الکترونیکی یکی از شیوه‌های جدید و رو به گسترش است، این مقاله به بررسی تأثیر پداگوژی آموزش الکترونیک بر یادگیری زبان انگلیسی می‌پردازد.

۲- روش پژوهش

این مطالعه با هدف تبیین جایگاه روایت‌پژوهی به‌عنوان رویکردی نوین در توسعه دانش پداگوژی زبان، به روش مروری نظام‌مند و با رویکردی کیفی-تحلیلی انجام شده است. فرآیند گردآوری، غربال‌گری و تحلیل داده‌ها به‌صورت مرحله‌ای و بر اساس پروتکل‌های استاندارد مطالعات مروری صورت پذیرفت. در گام نخست، جستجوی منابع در پایگاه‌های اطلاعاتی معتبر داخلی و خارجی با استفاده از کلیدواژه‌های کلیدی شامل پداگوژی، آموزش الکترونیک، یادگیری زبان انگلیسی انجام شد. پایگاه‌های مورد جستجو عبارت بودند از: پایگاه‌های بین‌المللی، Google Scholar, ScienceDirect, PubMed, Wiley Online Library و پایگاه‌های داخلی علوم جهان اسلام، نورمگ، مگیران، SID و سیویلیکا. در مرحله بعد، از میان ۸۶ سند اولیه شناسایی‌شده (شامل مقالات، کتب و صفحات وب مرتبط)، موارد تکراری حذف شد. سپس، ارزیابی اولیه بر اساس میزان ارتباط با پرسش پژوهش، به‌ترتیب با مطالعه عنوان، چکیده و در نهایت مطالعه کامل متن انجام گرفت و منابع نامرتب کتار گذاشته شدند. در نهایت ۳۵ مقاله که واجد معیارهای اعتبار علمی، ارتباط مستقیم با موضوع پژوهش و کیفیت محتوایی بودند، به‌عنوان منابع نهایی انتخاب شد و اطلاعات و یافته‌های کلیدی از منابع منتخب استخراج گردید. در پایان، با بهره‌گیری از تحلیل محتوای کیفی و ترکیب یافته‌ها، داده‌ها به‌صورت تفسیری تحلیل شدند تا بینشی ریزبینانه و جامع از تأثیر پداگوژی آموزش الکترونیک بر یادگیری زبان انگلیسی فراهم آید. این رویکرد روش‌شناختی، امکان ارائه‌ی تحلیلی نظام‌مند و مبتنی بر شواهد معتبر از ادبیات موضوع را فراهم ساخته است.

۳- نتایج و بحث

بررسی پژوهش‌های منتخب حاکی از تأثیر پداگوژی آموزش الکترونیک بر ابعاد مختلف یادگیری است، که در ادامه به مهمترین آن‌ها اشاره می‌شود:

• افزایش اثربخشی یادگیری :

نتایج مطالعات متعدد نشان می‌دهند که آموزش الکترونیکی می‌تواند منجر به بهبود عملکرد و یادگیری عمیق‌تر در مهارت‌های زبان انگلیسی شود. برای مثال، عزیزی و همکاران (۲۰۱۷)، دریافتند که روش تدریس مجازی تاثیر بیشتری بر میزان یادگیری دانشجویان دارد. به طور مشابه، کریمخانلویی و همکاران (۱۳۸۸)، گزارش کردند که آموزش الکترونیکی تاثیر مثبت بر نگرش و حل تمرین دارد.

• تقویت مهارت‌های زبانی :

پژوهش‌ها حاکی از آن است که آموزش الکترونیک به طور خاص بر تقویت مهارت‌های گوناگون زبان انگلیسی موثر است. جباری و همکاران (۱۳۹۶)، دریافتند این روش در مقایسه با روش سنتی، موجب پیشرفت بیشتر در مهارت‌های نوشتن، خواندن، گوش دادن و صحبت کردن می‌شود. همچنین، چان کونگ و چو (۲۰۰۲)، و دلا کال-فاسونی (۲۰۰۱)، به ترتیب بر تاثیر مثبت این روش بر یادگیری گرامر و بهبود تلفظ صحیح کلمات تاکید کرده‌اند.

• انعطاف‌پذیری و یادگیری دانشجو-محور :

یکی از نقاط قوت بارز آموزش الکترونیک، ایجاد محیطی انعطاف‌پذیر است. کیم و همکاران (۲۰۲۰)، به این نتیجه رسیدند که یادگیری آنلاین به دانشجویان این فرصت را می‌دهد تا با سرعت مناسب خود مطالعه کنند، که این امر منجر به یادگیری دانشجو-محور می‌شود.

• نگرش مثبت و نقش انگیزشی :

نگرش ذینفعان نسبت به این شیوه عموماً مثبت ارزیابی شده است. هسو و چانگ (۲۰۰۹)، اعلام کردند که اساتید و دانشجویان، آموزش الکترونیکی را برای توسعه آموزش ضروری می‌دانند. همچنین، المخلاfi (۲۰۰۶)، دریافت که این روش می‌تواند انگیزه یادگیرندگان زبان انگلیسی را افزایش دهد.

• تاکید بر نقش مکملی :

برخی پژوهش‌ها بر جایگاه آموزش الکترونیک به عنوان یک مکمل قدرتمند تاکید دارند. چاوو و همکاران (۲۰۱۲)، بیان کردند که اگرچه گنجانیدن آموزش اینترنتی می‌تواند بر تمرکز دانشجویان تاثیر مثبت بگذارد، اما بهترین نقش را به عنوان مکمل برای آموزش سنتی ایفا می‌کند و تکیه صرف بر آن نمی‌تواند گزینه مناسبی باشد.

• شناسایی عوامل کلیدی موفقیت :

موفقیت آموزش الکترونیک به عوامل متعددی وابسته است. گنجعلی و همکاران (۱۴۰۰) و مهدیون و همکاران (۱۳۹۰) عواملی چون ویژگی‌های فردی فراگیران، کیفیت محتوا، مدیریت، زیرساخت فناوری و سیاست‌های کلان آموزشی را موثر دانسته‌اند. صادقی و همکاران (۱۴۰۲)، نیز بر علاقه‌مندی و توانایی دانشجو در استفاده از ابزارهای فناوری به عنوان عوامل موثر تاکید کردند.

• چالش‌های پیش رو :

گارسا و ویس (۲۰۲۰) و خلیلیا (۲۰۲۰)، به چالش‌های زیرساختی این شیوه آموزشی مانند عدم دسترسی به اینترنت پرسرعت، ابزارهای دیجیتال و همچنین تاثیر مهارت رایانه‌ای افراد اشاره کرده‌اند. ناظری (۲۰۱۷) و سلیم (۲۰۰۷) نیز بر اهمیت خدمات پشتیبانی در موفقیت این شیوه آموزشی تاکید نموده‌اند.

جدول شماره یک

منبع	دسته‌بندی	یافته کلیدی
عزیزی و همکاران (۲۰۱۷); کریمخانلویی و همکاران (۱۳۸۸); جباری و همکاران (۱۳۹۶)	اثربخشی یادگیری	آموزش الکترونیک منجر به عملکرد بهتر و یادگیری عمیق‌تر در مهارت‌های زبان می‌شود
چان کونگ و چو (۲۰۰۲); دلا کال-فاسونی (۲۰۰۱); جباری و همکاران (۱۳۹۶)	مهارت‌های زبانی	به بهبود مهارت‌های نوشتاری، درک مطلب، گفتاری، تلفظ و گرامر کمک می‌کند
کیم و همکاران (۲۰۲۰)	یادگیری انعطاف‌پذیر	امکان یادگیری با سرعت شخصی و راحتی بیشتر برای دانشجویان فراهم می‌کند (یادگیری دانشجو-محور)

منبع	دسته‌بندی	یافته کلیدی
(۲۰۰۶) هسو و چانگ (۲۰۰۹); المخلافی	نگرش ذی‌نفعان	نگرش اساتید و دانشجویان به آموزش الکترونیک عموماً مثبت است و می‌تواند انگیزه را افزایش دهد
(۲۰۱۲) چاوو و همکاران	نقش مکملی	بهترین کارایی را در کنار آموزش سنتی به عنوان یک مکمل دارد، نه به عنوان یک جایگزین کامل
گنجعلی و همکاران (۱۴۰۰); مهدیون و همکاران (۱۳۹۰); صادقی و همکاران (۱۴۰۲)	عوامل موفقیت	موفقیت وابسته به عوامل فردی، محتوایی، مدیریتی، فناوری، محیطی و سیاست‌گذاری است
گارسیا و ویس (۲۰۲۰); خلیلیا (۲۰۲۰); (۲۰۰۷) ناظری (۲۰۱۷); سلیم	چالش‌ها	مشکلات دسترسی به اینترنت و ابزارهای دیجیتال، مهارت‌های فنی کاربران و نیاز به پشتیبانی از موانع اصلی هستند

بر اساس یافته‌های این پژوهش، پداگوژی آموزش الکترونیک به مثابه تحولی شگرف در عرصه آموزش زبان انگلیسی ظهور یافته است که نه تنها بر اثربخشی یادگیری می‌افزاید، بلکه با خلق فضایی انعطاف‌پذیر و دانشجوی‌محور، بستری مناسب برای تقویت یکپارچه کلیه مهارت‌های زبانی از نگارش و درک مطلب تا گفتار و تلفظ فراهم می‌آورد. با این حال، این گذار دیجیتال با چالش‌هایی چون محدودیت‌های زیرساختی، شکاف دیجیتالی و نیاز به پشتیبانی مستمر همراه است. موفقیت این نظام آموزشی در گرو تعادلی هوشمندانه میان بهره‌گیری از قابلیت‌های منحصر به فرد آموزش الکترونیک به عنوان مکمل کارآمد نظام سنتی و توجه همزمان به الزامات محتوایی، مدیریتی و سیاست‌گذاری است. در این پداگوژی نوین، کیفیت محتوا، آمادگی دیجیتالی ذی‌نفعان و پشتیبانی فنی می‌بایست به موازات یکدیگر رشد کنند تا بتوان از ظرفیت‌های بی‌بدیل این شیوه آموزش در جهت تحقق یادگیری عمیق و پایدار بهره برد.

نتایج این پژوهش برای تمام دست‌اندرکاران آموزش زبان انگلیسی سودمند است. آموزگاران می‌توانند روش‌های تدریس خود را به‌روز کنند و مدیران در برنامه‌ریزی آموزشی از آن بهره ببرند. طراحان آموزشی با بهره‌گیری از این یافته‌ها می‌توانند محتوای دیجیتال کارآمدتری تولید کنند. زبان‌آموزان نیز با آگاهی از این نتایج می‌توانند نقش فعال‌تری در فرآیند یادگیری داشته باشند. این پژوهش راهنمای عملی برای به‌کارگیری اثربخش آموزش الکترونیک در آموزش زبان انگلیسی به شمار می‌رود.

۴-پیشنهادهات

این مطالعه نیز مانند سایر پژوهش‌ها با محدودیت‌هایی همراه بود. این مقاله به عنوان یک مقاله مروری کتابخانه‌ای، متکی بر مطالعات پیشین است؛ بنابراین دقت و کیفیت یافته‌های آن تا حد زیادی وابسته به اعتبار پژوهش‌های مورد بررسی است. همچنین عدم کنترل متغیرهای مداخله‌گر نظیر شرایط فرهنگی-اجتماعی زمینه انجام پژوهش‌ها، تفاوت‌های فردی زبان‌آموزان از نظر انگیزه، سن و تجربیات زندگی، از دیگر محدودیت‌های این مطالعه به شمار می‌روند. ماهیت تفسیری این گونه تحقیقات، امکان تعمیم‌دهی گسترده نتایج را محدود می‌سازد. پژوهش‌های آینده می‌توانند با به‌کارگیری روش‌های ترکیبی و مطالعات طولانی‌مدت، به درک عمیق‌تر و کاربردی‌تری از این حوزه دست یابند.

مراجع:

- احمدی، غلامرضا. اصلیلان، اشرف. (۱۳۹۰). شناسایی عوامل آموزشی مؤثر بر میزان پیشرفت تحصیلی زبان انگلیسی دانش‌آموزان پایه سوم راهنمایی از دیدگاه دبیران و دانش‌آموزان شهر اصفهان، سال تحصیلی ۱۳۸۹ - ۱۳۸۸.
- اسلامی فارسانی، محسن. آب آب زاده، شیما. سیدابراهیمی، ریحانه. (۱۴۰۳). ارزیابی و مقایسه آموزش حضوری با آموزش الکترونیکی در یادگیری و رضایتمندی دانشجویان پزشکی دانشگاه علوم پزشکی قم. مجله توسعه آموزش جندی شاپور اهواز، ۱۵(۳)، ۲۴۸-۲۳۹.

اسماعیلی، نگین. (۱۴۰۴). بررسی تاثیر فناوری‌های هوشمند بر تقویت انگیزه یادگیری و بهبود عملکرد تحصیلی دانش‌آموزان ابتدایی ناحیه ۲ شهرستان ارومیه در سال تحصیلی ۱۴۰۴. تحقیقات راهبردی در تعلیم و آموزش و پرورش، ۴۹، ۵۳-۶۷.

اکبری بورنگ، محمد. حسینی، سید علی. شکوهی فرد، حسین. (۱۳۹۵). رابطه راهبردهای یادگیری و نگرش نسبت به یادگیری زبان انگلیسی با موفقیت در درس زبان انگلیسی در دانشجویان کارشناسی دانشگاه بیرجند. پژوهشهای زبان‌شناختی در زبانهای خارجی، ۱۴(۱)، ۱۰۷-۱۲۶.

آهنگر، عباسعلی. تقی زاده لنگری، مصطفی. نورا، عاطفه. (۱۴۰۳). برنامه ریزی راهبردی برای آموزش و یادگیری الکترونیکی زبان انگلیسی با استفاده از ماتریس SWOT: مطالعه موردی دانش‌آموزان مقطع متوسطه دوم در ایران. پژوهش های زبان شناختی در زبان های خارجی، ۱۴ (۲)، ۱۹۷-۲۱۷.

جباری، کامران. ایمان زاده، علی. احمدزاده پورناکی، رعنا. همراه زاده، ملیکا. (۱۳۹۶). مقایسه تأثیر آموزش الکترونیکی با روش سنتی بر یادگیری مهارت‌های زبان انگلیسی دانش‌آموزان. فصلنامه فن آوری اطلاعات و ارتباطات در علوم تربیتی، ۷(۳) (پیاپی ۲۷)، ۱۲۷-۱۴۳.

جمالی پاقلعه، مهدیه. (۱۳۸۷). دانش آموزان و ناتوانی آن ها در تکلم به زبان انگلیسی. فصل نامه رشد آموزش زبان. شماره ۴.

حسینی، نگار. رحیمی، مهدی. زارع، مریم. (۱۳۹۸). نقش متغیرهای بافتی، شناختی-انگیزشی و هیجانی در یادگیری زبان دوم: یک رویکرد یکپارچه. اندیشه های نوین تربیتی، ۱۵(۴)، ۱۷۵-۲۰۲.

خسروی، معصومه. یادی، طاهره. عفیفی، آرام. وثوقی‌راد، مریم. (۱۴۰۲). تاثیر و نقش فناوری در آموزش در یادگیری دانش آموزان. تحقیقات راهبردی در تعلیم و آموزش و پرورش، ۱۸(۱)، ۲۲۰-۲۳۳.

شیخی، سعید. و غلامی هره دشتی، سهیلا. (۱۳۹۵). نقش فناوری اطلاعات و ارتباطات در آموزش. مجله مطالعات آموزشی نما، ۴(۲)، ۴۸-۵۴.

صادقی، فاطمه. فضائی، سمیه. کیمیافر، خلیل. عامری، فاطمه. معراجی، مرضیه. (۱۴۰۲). بررسی شاخص های ارزیابی کیفیت آموزش الکترونیکی: مرور روایتی. مجله مرکز مطالعات و توسعه آموزش علوم پزشکی یزد.

کریمخانلویی، گیتی. علی پناهی، فاطمه. موسوی نسب، سید نورالدین. (۱۳۸۸). مقایسه ی دو روش آموزش مهارت نگارش زبان انگلیسی با استفاده از email و آموزش سنتی. نشریه توسعه آموزش در علوم پزشکی « پاییز و زمستان ۱۳۸۸. شماره ۳.

کشتکار، محمدرضا. (۲۰۲۱). سبک های یادگیری.

محمدی، اعظم. پناهی کازرونی، مهسا. ریحانی، محمد مهدی. جمیل، سید مجتبی. اسدالله زاده، علیرضا. (۱۴۰۴). تحول یادگیری در عصر دیجیتال و تأثیر آن بر آموزش دختران. پژوهش های میان رشته ای زنان، ۷(1)، e725763.

محمودی، محمدتقی. مصلح، نرگس. امینی، کوثر. رامیار، آیدا. (۱۴۰۳). چالش‌های پیش روی آموزش الکترونیکی. مطالعات روانشناسی و علوم تربیتی (موسسه آموزش عالی نگاره)، ۱۱۱(۶)، ۱۴۳-۱۵۳.

مهدیون، روح اله. قهرمانی، محمد. فراستخواه، مقصود. و ابوالقاسمی، محمود. (۱۳۹۰). کیفیت یادگیری در مراکز آموزش الکترونیکی دانشگاهی؛ مطالعه ای کیفی. تحقیقات کتابداری و اطلاع رسانی دانشگاهی (کتابداری)، ۴۵(۵۸)، ۷۷-۹۹.

نخعی، سمیه. امینی‌صفت، فاطمه. صفایی‌مجد، معصومه. ایمانخواه، رضا. (۱۴۰۱). بررسی رابطه‌ی افکار مثبت با خودباوری و یادگیری فعال. فصلنامه ایده‌های نوین روانشناسی، ۱۳(۱۷)، ۱-۱۰.

Almekhlafi, A. (2006). The effect of Computer-Assisted Language Learning (CALL) on United Arab Emirates EFL school students' achievement and attitude. *Interactive Learning Research*, 17(2), 121-142.

Azizi, A., Alaei, A., Velai, N., Amjadzadeh, M. and Fardinnasr, A., 2017. Knowledge And Satisfaction Of Dental Students With The Instruction Of Oral And Maxillofacial Medicine: Web-Based Instruction Versus. The Traditional Instruction. 14 (1), Pp. 57-62. [In Persian]

Bahadorani, M., Changiz, A.R. and Changiz, T., 2006. The Effectiveness of Three Methods of Teaching Medline to Medical Students: Online, Face-to-Face and Combined Educational Methods, *Medical Education Development Center*, 6 (2), Pp. 35-43. [In Persian]

Chao, S., Brett, B., Wiecha, J., Norton, L., and Levine, S., 2012. Use of an online curriculum to teach delirium to fourth-year medical students: A comparison with lecture format. *Journal of the American Geriatrics Society*, 60 (7), Pp. 1328-32.

Chuan Kung, S., & Chuo, T. W. (2002). Student perception of English learning through ESL/EFL websites. *The Electronic Journal for English as a Second Language (TESL_EJ)*, 6(1), 1-14.

Dela Cal- Fasoni, L. (2001). A technology to enhance teaching and learning. *Front row phonics: Acal field test*, Mal. California State University.

Ganjeali, F., Barekat, G., and Hosseinpour, M., 2021. Presenting an E-learning Model for Khuzestan University of Medical Sciences. *Jundishapur Education Development Journal*, 12 (2), Pp. 400-14. [In Persian]

García E, Weiss E. COVID-19 and Student Performance, Equity, and US Education Policy: Lessons from PrePandemic Research to Inform Relief, Recovery, and Rebuilding. *Economic Policy Institute*. 2020.

Hsu, C., & Chang, I. (2009). Design Faculty and Students Perspectives and Attitudes toward Web-based Instruction and Platform Design. *Asian Journal of Health and Information Sciences*, 4 (2-3), 124- 142.

Khalilia, W. (2020). Attitudes and Challenges towards E-Learning System in Time of Covid-19 from the Perspective of AlIstiqal University Students. *Elixir Edu. Tech*, 145, 54676-54682.

Kim JW, Myung SJ, Yoon HB, Moon SH, Ryu H, Yim JJ. How medical education survives and evolves during COVID-19: Our experience and future direction. *PLoS One*. 2020; 15(12): e0243958.

Nazeri, N., Dari, S. and Atashi, A., 2017. The effective factors on the success of E-learning in the medical sciences fields. *Journal of Health and Biomedical Informatics*, 4 (2), Pp. 98-107. [In Persian]

Selim, H. 2007. Critical success factors for e-learning acceptance: Confirmatory factor models. *Computers & Education*, 49 (2), Pp. 396-413

Tafazoli, D. (2022). English Language Teachers' Attitudes Towards Computer-Assisted Language Learning: SWOT Analysis in Spain. In English Language Teaching: Policy and Practice across the European Union (pp. 277-294). Singapore: Springer Nature Singapore.

Tucker, JP., & Gentry, GR. (2009). Developing an e-learning strategy in higher education, Foresight. 11 (2), 43-49.

Welsh, E., Wanberg, C., Brown, K., & Simmering, M. (2003). E-learning: Emerging uses, empirical results and future directions. International Journal of Training and Development. 7. 245 - 258. 10.1046/j.1360-3736.2003.00184.

Zeraati, M., Zakipour, M. and Aghabararian, N., 2015. Comparison of Lecture and Network-Based Educational Methods on Improving the Academic Performance of Students; Mazandaran University of Medical Sciences .Education Strategies in Medical Sciences, 8 (4), Pp. 215-225. [In Persian]

Zhang, D., & Nunamaker, J. F. (2003). Powering E-learning in the New Millennium: An Overview of E -learning and Enabling Technology. Information systems frontiers, 5(2), 207 -218.